

SVILOVA | JANNICKE LÅKER

JANNICKE LÅKER

OCT 19–NOV 30, 2014
www.svilova.org

WAKE UP!

By Angelica Olsson

Wake up!

Albert Camus skriver i *Myten om Sisyfos* (1942): "Men en vacker dag inställer sig ett frågande - varför? Ledan och tröttheten är sista akten i ett vanemässigt liv, men de ger samtidigt uppslag till medvetenhet och impulser till det fortsatta förloppet - antingen en omedveten återgång till kedjan eller det definitiva uppvaknandet. Och då uppvaknandet är fullföljt kommer dess verkningar; självmord eller tillfrisknande."

I Europa blåser konservativa vindar och åter hörs extremhögerns stöveltramp. Klassklyftorna växer, arbetslösheten ökar, välfärden urholkas, jämställdheten är på tillbakagång och dagligen möter vi den sociala utsattheten på stadens gator. När jag skriver detta har det precis varit riksdagsval i Sverige. Det blir ett maktskifte och socialdemokraterna kommer åter till makten efter åtta år, samtidigt har ett främlingsfientligt parti haft stora framgångar och är nu Sveriges tredje största. En skrämmande utveckling som vi under det senaste decenniet kunnat se genom hela Europa.

Hur kan vi förstå rädslan, hatet och främlingsfientligheten? Hur kan vi förstå fattigdomen i skuggan

av överflöd och extrem konsumtion? Hur kan vi förstå ensamheten och det psykosociala klimat vi befinner oss i? Är mellanmännsliga möten överhuvudtaget möjliga i det senkapitalistiska samhället?

Trots att länderna i Skandinavien räknas bland de rikaste i världen så lever en tiondel av befolkningen i relativ fattigdom, en fördubbling på tio år enligt den senaste rapporten från OECD. En utveckling med dramatiskt ökande inkomstskillnader som ger upphov till hypersegregerade samhällen, där Sverige befinner sig i särklass. Segregationen i samhället baseras som det intersektionella perspektivet visar på flera olika och samverkande diskrimineringsgrunder som kön, etnicitet, klass och sexuell läggning. Grunder som påverkar varje människas dagliga liv, förutsättningar och socioekonomiska status.

På ett mentalt plan har liberalismens ideal införlivats som en grundläggande värdering, något som bland annat teoretikern Anthony Arblaster har argumenterat för i *The Rise and Decline of Western Liberalism* (1984). Ansvaret för den egna personliga lyckan och det individuella livsprojektet har förskjutits och förlagts i händerna på varje

JANNICKE LÅKER, still image from 9 ½ minutes, 2000, image courtesy of the artist.

enskild person. Ingen annan bär skulden för ditt eget misslyckande än du.

Jannicke Låker har sedan 90-talet konsekvent arbetat med film som medium. Hennes videoverk är var för sig ett utsnitt av samtidens tidslinje och genom kamerans lins möter vi personer som rör sig genom Nordeuropas existensiella rum. De mångbottnade och komplexa karaktärerna i hennes filmer exponeras i sårbara situationer och visar sidor och känslor vi gärna döljer såsom fördomar, aggressivitet, uppgivenhet och undertryckta begär.

Hennes samlade arbete undersöker samhällets tillstånd genom att iscensätta situationer ur denna verklighet. Vi iscensätter ständigt våra egna liv, det delar vi med filmskapare som Jannicke Låker. Men bakom lyckade fasader, framgångsrika titlar och de sociala mediernas alteregon finns en annan parallell aspekt av verkligheten som avtäcks genom Låkers konstnärskap och som en underliggande ström flyter samhällskritiken

genom hennes bildrutor.

Deleuze skriver i sin text *Att ha en idé till en film* (1987) om den nära relationen mellan konstverk och motståndshandling och utgår då ifrån Malrauxs filosofiska koncept. Malraux säger något mycket enkelt om konsten, han säger att den är det enda som kan motstå döden. Deleuze fortsätter: "Motståndshandlingen har två sidor. Den är mänsklig och det är också konsthandlingen. Endast motståndshandlingen kan motstå döden, antingen i form av ett konstverk eller i form av en människas kamp."

Återkommande teman i Låkers arbeten är ensamhet, individualism, döden, social utsatthet, destruktivitet och skam. Hennes videoverk väcker frågor och inbjuder till en djupare reflektion kring ett brett spektrum av brännande aktuella ämnen som feminism, rasism, sexism, sociopolitiska förhållanden och psykologiska processer i samtiden.

JANNICKE LÅKER, still image from *Running Woman*, 2007, image courtesy of the artist.

Your body is a battleground!

Vem är hon?
Varför springer hon?
Vad springer hon ifrån?

Vem är jag?
Varför springer jag?
Vad springer jag ifrån?

Vi befinner oss utomhus. Det är natt. I mörkret ser vi en kvinna som springer. Hör vindens susande, trafiken på avstånd och hennes tunga andetag. Hon stapplar fram. Det blöder ur näsan, mungipan. Någonting har skett, någonting brutalt och våldsamt. Hon är inte längre ung. Hon placerar sig i ett förhållande till tiden. Intar sin plats i tiden. Det finns ett före och ett efter, om vilket ingenting berättas. Videon är monotont, repetitiv. Vad springer hon ifrån? Vad är det hon lämnar bakom sig?

Running Woman från 2007 är det första videoverket av Jannicke Låker som jag ser. Efteråt, när jag sluter mina ögonlock kan jag utan vidare se kvinnan framför mig som om bilden etsats sig fast på näthinnan. Ett porträtt av en ensam kvinna i en isolerad situation. Tankarna börjar att snurra och aktiverar min fantasi, mina minnen och erfarenheter. Bilden blir en projektionsyta. Den gör mig delaktig. Medskyldig. Det är inte längre Låker som dikterar berättelsens handling, den har överlämnats i betraktarens händer.

Kvinnan i filmen kämpar, fortsätter framåt. Stoppar fingrarna i munnen som för att kontrollera att tänderna sitter kvar. Tar sig för pannan. Utstrålar total uppgivenhet. Hon ser ut att ha varit klädd för fest, en ärmlös blommig klänning, en brosch som pryder bröstet. Hennes hår är lockat och hennes ansikte är sminkat. Skräckslagen. Ögonen spärras upp som hos ett skenande vettskrämt djur, upplyst av bilens lyktor.

SVILOVA | JANNICKE LÅKER

Trots rädslan finns där en tydlig beslutsamhet, en målmedvetenhet och en stark handlingskraft. En bild som placerar sig långt ifrån den stereotypa passiva kvinnorollen som så ofta genom den visuella bildens historia presenterats och demonstrerats som en objektiv sanning inom den patriarkala samhällsstrukturen.

En skylt dyker upp bakom den springande kvinnan - Kinderplansche - och avslöjar platsen, en park i Berlin. Jannicke Låker berättar att tanken först var att spela in scenen mellan biljettluckorna till ett nedlagt tivoli i Treptower Park. En övergiven plats, med slitna biljettluckor och sönderslagna fönster. En plats som hade kunnat finnas med i en klassisk thriller.

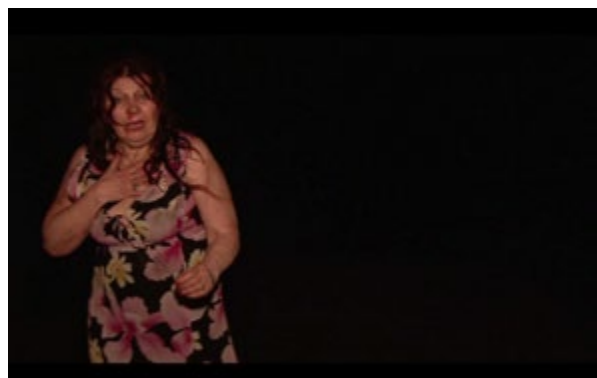
En enda gång ser den springande kvinnan in i kameran med en osäker frågande blick. Fokus i filmen ligger på hennes kamp att springa, en blandning av hennes skådespel och den autentiska situationen hon befinner sig i som människa. Kameran lämnar henne där, för att uppslukas av mörkret. Låker tillhandahåller inget svar utan lämnar mig där med frågor, precis som kameran lämnar kvinnan i videon, vid vägkanten utan förklaring.

När Kieślowski skrev manuset till filmen *Ödets nyck*

som hade premiär 1987, funderade han kring vad som styr en människas liv, slumpen eller ödet. Vad föranleder en specifik händelseutveckling? Filmen visar tre möjliga scenarion när huvudpersonen springer för att hinna med ett tåg. I boken *Kieślowski om Kieślowski* (1993) berättar han om idéerna bakom filmen: "Varje dag står vi inför ett val som kunde innebära slutet på livet, men det är vi fullständigt omedvetna om. Vi kan aldrig veta vilket öde som är vårt. Vi vet inte vad slumpen har i beredskap åt oss."

Filmen *Spring Lola* från 1998, regisserad av Tom Tykwer, är inspirerad av handlingen i *Ödets nyck*. I filmen får vi följa Lola som liksom karaktären i Låkers film springer genom Berlins gator. Lola i jakt på pengar för att lösa ut sin kriminella pojkvän ur en knipa med maffian. "Every second, of every day, you make a choice that can change your life", säger berättarrösten i trailern. Filmen tar upp teman som kaosteoriens fjärilseffekt som menar att små till synes obetydliga förändringar och variationer kan leda till stora och oförutsägbara effekter någon annanstans.

Precis som i *Spring Lola*, är handlingen att springa central i *Running Woman*. Men i *Running Woman* är rörelsen framåt paradoxal då den gestaltar en isolerad till synes konstant situation. Videon

JANNICKE LÅKER, still images from *Running Woman*, 2007, image courtesy of the artist.

saknar den famåtrörelse som inom den klassiska dramaturgin är så central. Handlingen utvecklas inte utan står och stampar på samma plats. Genom det greppet ifrågasätter Låker berättarteknikens grundläggande struktur och den anglosaxiska berättarmodellen. I stället presenterar hon en bild som har frusit, etsat sig fast och blivit evig. Där det stora och oförutsägbara redan har skett. Vi möter henne där, efter händelsen, i traumat.

För precis som författaren Sara Stridsberg talar om romanen kan ett konstverk härbärgera våra värsta farhågor och vara en plats där det fruktansvärda pågår i en parallell verklighet och därigenom skapa en möjlighet att möta våra djupaste rädslor och främlingen inom oss.

Act now!

Karaktäristiskt för Jannicke Låkers arbete är ett utforskande av den rörliga bilden som medium och dess förutsättningar. Videoverken lånar sin estetik både från dokumentärfilm, hemmavideo och spelfilm. Gränserna mellan fiktion och verklighet suddas ut. Begreppen vänds upp ner. Illusionen av en iscensättning krackelerar när processen synliggörs och avståndet mellan att stå framför och bakom kameran upphävs. Tydliga exempel finner vi i hennes tidiga videoverk *No. 17* från 1997 och i det senare *Sketch for a Rape Scene* från 2003. I vilka autenticitetsbegreppet ifrågasätts och dekonstrueras.

Kameran och blicken demonstreras som ett maktmedel nära förknippat med förövarens position. Ett förhållningssätt bland konstnärer som under senare delen av 90-talet och framåt blev allt vanligare. En position där konstnären, ofta med sin egen kropp, går in i och utforskar obekväma roller som står utanför samhällets givna överenskommelser. Överträdelsen som samtidigt påvisar och omförhandlar samhällets normativa gränser. I Skandinavien med konstnärer som exempelvis Pål Hollender, Teemu Mäki och Joanna Rytel.

I *No. 17* möter vi en ung kvinna med en videokamera som möter en amerikansk turist på gatan. Hon bjuder hem honom på en kopp te. Han tackar ja och följer med henne hem. Kameran rullar. Hon ber honom att ta av sig sin skjorta och posera för hennes nya kamera. När han vägrar slänger hon ut honom på gatan. Jannicke Låker agerar själv i videon och berättar att hon var inspirerad av amerikanska talk shows när hon gjorde verket. Program där vanliga människor exponerades på förödmjukande sätt. Det här var före realityserier som exempelvis *Big Brother* började sändas i Skandinavien.

Videon skriver in sig i en tradition av skandinaviska konstnärer som under 90-talet skapade verk som gjorde häftigt motstånd mot den patriarkala maktordningen, den manliga blicken och stereotypa kvinnoroller genom att erbjuda motbilder. Magdalena Malm, nuvarande direktör vid Statens konstråd, skriver dock att när verket visades på Whitney Museum of Contemporary Art i New York så var det inte de feministiska perspektiven som lyftes fram utan istället landsmannen, den amerikanska mannens, totala naivitet som hamnade i fokus för tolkningen. *No. 17* kan inte längre visas, efter vad Jannicke Låker refererar till som en lång och tråkig process, men finns i samlingarna i Museet for Samtidskunst i Oslo som köpte in verket kort efter att det gjordes.

I *Sketch for a Rape Scene* återkommer Låker till den komplexa relationen mellan iscensättning och autenticitet. Vi befinner oss i en lägenhet under renovering. Vi ser en ung kvinna som går runt och pratar med sin mor i telefon. Det knacker på dörren och en man kommer in. Kvinnan känner igen honom som en person som arbetar i huset. Situationen förändras fort när han agerar hotfullt. Kvinnan ryggar tillbaka och ber honom att gå. Plötsligt kommer regissören och en kameraman in i bild och illusionen bryts abrupt.

En situation målas upp med syfte att gestalta en våldshandling. Handlingen utspelar sig inte längre

*JANNICKE LÅKER, still image from **Sketch for a Rape Scene**, 2003, image courtesy of the artist.*

mellan den potentiella våldtäktsmannen och den nyinflyttade kvinnan, utan istället är det relationen mellan den kvinnliga regissören och den manlige skådespelaren som är i fokus. Regissören uppmanar mannen gång på gång att vara mer aggressiv. Hon ger honom starka anvisningar, hårda direktiv och provocerar honom medvetet. Hans repliker blir som mantran, först riktade mot sin kvinnliga motspelerska men snart riktas de allt mer mot regissören. "Så du tycker om att visa upp dig? Men du vill inte ha någonting? Du tycker om att onanera? Visa mig då din lilla fitta! Regissören replikerar: "Du ska vara mer aggressiv!."

Handlingen genljuder av språkförbistring och bristande kommunikation. Dialog och förståelse tycks omöjlig och skapar upptakten till att videons karaktär återigen ändras. Han blir plötsligt aggressiv på ett sätt som betraktaren upplever som autentiskt. Illusionen upphör. Verket ger en kluven bismak. Vad har vi egentligen sett? En gestaltad våldshandling. Men vem är förövaren och vem är

offret? Är det regissören eller skådespelaren som är förövaren eller är det du och jag, betraktaren, som passivt ser på utan att ingripa? Vi är alla inblandade och delar den absurda situation som gestaltas framför oss. För var slutar egentligen illusionen och var börjar verkligheten? När allt kommer omkring är inte fiktionen, iscensättningen och filmen en del av verkligheten.

You're a free woman!

I videoverk som *9 1/2 minutes* från 2000 och *Beautiful People #1* från 2005 gestaltas karaktärer som på olika sätt ger uttryck för sexism, rasism och exotism. Filmerna verkar med en svart humor och djup ironi. De får betraktaren att obekvämt skruva på sig av olust och är på många vis problematiska i sin provokation. Verken får mig att fundera över om det räcker med att synliggöra en problematik och provocera i en konstkontext för att skapa en kritisk reflektionsyta. Det finns alltid en överhängande risk att konstnärer som arbetar

SVILOVA | JANNICKE LÅKER

med att synliggöra olika samhällsfenomen, samtidigt reproducerar och upprätthåller de strukturer de försöker att ifrågasätta och bryta ner.

I videon *Boogie With You* från 2013 fortsätter Låker att undersöka relationen mellan makthierarkier, ensamhet och undertryckta begär. I den första bilden etableras ett intimt utsnitt genom en handhållen kamera. Vi ser en kvinna i fyrtioårsåldern genom en en ung mans blick. Hon är onykter, vi har precis träffats, hon har bett mig att följa med upp till hennes lägenhet. Så plötsligt kastas vi ur mannens blick genom den handhållna videokameran och utsnittet blir ett annat. Förändringen gör oss medvetna om kameran, en observatör på ett fast stativ. Blicken ändras och blir kallare, mer objektiv, en voyeur som på avstånd betraktar händelseförloppet.

Redan i de första bilderna etableras en skavande känsla av obehag. Stämningen skiftar med varje mening som yttras mellan de två. Den äldre

onyktra vita kvinnan och den yngre färgade mannen. Kvinnan spelar upp ett register av olika roller. Hon agerar på samma gång dominant som hon argumenterar för kvinnans undertryckta position.

Hon styr och iscensätter situationen. Ett sexuellt spel med hierarkiska positioner som insatts. Han är inställsam, ger henne komplimanger. Hon raljerar över äldre män och deras begär för yngre exotiska kvinnor utan att se sin egen position i det spel som pågår och de rasistiska undertoner hon ger uttryck för. När han gör henne uppmärksam på hennes eget begär, blir hon provocerad och backar av skam och självförakt.

“We’re equal! You’re black and I’m a woman!” Utbrister hon. Hon nekar till att ha kallat honom svart men hävdar i samma andetag att han är från en annan kultur. Ännu en parameter lyfts fram i ljuset, den hierarkiska positionen i relation till ekonomiska förhållanden. Genom att anta att

JANNICKE LÅKER, still image from *Boogie With You*, 2013, image courtesy of the artist.

han befinner sig en situation där allt handlar om att överleva sätter hon sig återigen i en överlägsen position. Med små dräpande hårda kommentarer synliggörs hennes fördomar och förutfattade meningar. Den unga mannen reduceras genom kvinnans blick till ett rasifierat objekt, den andre, en projektionsyta färgad av strukturell diskriminering och rasism.

Vi måste dela det här med varandra! Säger kvinnan i videon. En dubbeltydig mening som både dikterande och frågande. Är det möjligt att dela en upplevelse av utanförskap eller en underlägsen position? Videoverket skulle kunna tolkas som att de genom ett inifrånperspektiv kritiserar feminismen som rörelse och den vita kvinnans brist på självinsikt kring sin egen privilegierade situation. I orden ligger samtidigt en inneboende kritik av idén om essentialistiska identiteter och subjektet som en enhet.

Teoretikern Chantal Mouffe har i *Hegemony, Power and the Political Dimension of Culture* (1999) argumenterat för att en korrekt förståelse av underordningens komplexitet är möjlig först när vi kan förstå mångfalden av relationer av underordnande som en enskild individ kan bära och det faktum att en individ kan vara dominerande i en relation och underordnad i en annan. Den mångfald av identiteter som Mouffe talar om bär karaktärerna i Låkers video.

Videon *Boogie With You* andas utsatthet. En utsatthet som vare sig ligger i den rasifierade eller gendrifvade kroppen utan som snarare pekar på ensamheten, bristen på kommunikation och svårigheten att mötas i mellanmänskliga relationer, både på ett personligt och strukturellt plan. Är det möjligt att möta en annan människa utanför samhällets normerande strukturer?

I Jannicke Låkers filmer finns inget pedagogiskt drag, ingen vilja att deklarerar en objektiv sanning eller föreslå enkla lösningar. Det finns ingen sensmoral eller predikande. I stället möter vi en

konstnär som med ärlighet, direktitet och ett stort mod behandlar smärtsamma och mörka teman i vår samtid. Videoverken får oss att tänka och reflektera över karaktärerna i videon, över våra egna handlingar och vår egen position.

För att återgå till Camus och *Myten om Sisyfos*: "Att konstverket kan betraktas som en räddning från det absurda. Det är själv en absurd företeelse, som det gäller att beskriva. Det ger inte något botemedel för andens sjukdom. Tvärtom är det ett av tecknen på sjukdom och får den att sprida sig i en människas hela tankevärld. Men först genom konstverket kan anden gå ut ur sig själv och ställa sig inför de främmande jagen, inte för att gå upp i dem, utan för att peka på den återvändsgränd där de alla kämpar."

[Angelica Olsson](#) f. 1978 i Stockholm, bosatt i Göteborg. Sedan masterexamen i Fri Konst från Konsthögskolan Valand 2009 har hon varit verksam som konstnär, lärare, konstpedagog och koordinator. A. Olsson har även studier i arkeologi, socialantropologi och konstvetenskap bakom sig och antogs 2014 till masterprogrammet i filmisk gestaltning vid Akademi Valand.

SVILOVA | JANNICKE LÅKER

ABOUT THE ARTIST

Jannicke Låker är född i Drammen i Norge men bor sedan många år i Berlin. Hon arbetar huvudsakligen med film och performance i sitt konstnärskap. J. Låker är utbildad på Konstakademien i Trondheim och på Kungliga konsthögskolan i Stockholm. Hennes arbeten har visats på bland annat Whitney Museum i New York, Moderna museet i Stockholm, MOMA New York och Museet för samtidskonst i Oslo.

more info:

www.svilova.org

info@svilova.org

Göteborgs
Stad

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
KULTURNÄMNDEN

KULTURRÅDET